

PREZENTACJA KULTURY ANGLOJĘZYCZNEJ NA LEKCJACH CZYTANIA



Materiał dydaktyczny dla obszaru nauczania JĘZYKA ANGIELSKIEGO opracowany w ramach projektu „Szkoła Ćwiczeń w gminie Rawicz”

Język angielski w klasach IV-VIII szkoły podstawowej

Paweł Łukasiewicz



Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny



Autor:

Paweł Łukasiewicz

Wydawca:

Euro Innowacje sp. z o.o.

Publikacja została opracowana w ramach projektu pt. „Szkoła Ćwiczeń w Gminie Rawicz”, realizowanego w partnerstwie przez Gminę Rawicz (Beneficjent projektu) oraz Euro Innowacje sp. z o.o. (Partner projektu).

Projekt jest finansowany ze środków budżetu państwa oraz Unii Europejskiej, w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER), II Osi Priorytetowej *„Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji”*, Działania 2.10 *„Wysokiej jakości system oświaty”*.

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons – Użycie uznanie autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0 PL).

Spis treści

WSTĘP	4
CEL PUBLIKACJI	7
1. Proces czytania	8
1.1 <i>Modele procesu czytania i rodzaje umiejętności czytania</i>	<i>9</i>
1.2 <i>Fazy lekcji czytania ze zrozumieniem i dobór materiałów</i>	<i>14</i>
2. ROLA KULTURY W NAUCZANIU JĘZYKA	17
2.1 <i>Rola nauczyciela w nauczaniu kultury drugiego języka</i>	<i>18</i>
2.2 <i>Dobre praktyki dla prezentacji kultury drugiego języka na lekcjach</i>	<i>19</i>
3. Gotowe scenariusze na lekcje czytania własnego pomysłu	21
3.1 <i>Scenariusz lekcji nr 1</i>	<i>21</i>
3.2 <i>Scenariusz lekcji nr 2</i>	<i>28</i>
3.3 <i>Scenariusz lekcji nr 3</i>	<i>33</i>
3.4 <i>Scenariusz lekcji nr 4</i>	<i>40</i>
PODSUMOWANIE	47
WYKAZ ILUSTRACJI.....	51



WSTĘP

W procesie kształcenia ogólnego szkoła podstawowa na każdym przedmiocie kształtuje kompetencje językowe uczniów oraz dba o wyposażenie uczniów w wiadomości i umiejętności umożliwiające komunikowanie się w języku polskim w sposób poprawny i zrozumiały. Ważnym zadaniem szkoły jest kształcenie w zakresie porozumiewania się w językach obcych nowożytnych. W klasach I–VI szkoły podstawowej uczniowie uczą się jednego języka obcego nowożytnego, natomiast w klasach VII i VIII – dwóch języków obcych nowożytnych. Od klasy VII uczniowie mogą także realizować nauczanie dwujęzyczne, jeżeli szkoła zorganizuje taką formę kształcenia.

Zadaniem szkoły podstawowej jest wprowadzenie uczniów w świat literatury, ugruntowanie ich zainteresowań czytelniczych oraz wyposażenie w kompetencje czytelnicze potrzebne do krytycznego odbioru utworów literackich i innych tekstów kultury. Szkoła podejmuje działania mające na celu rozbudzenie u uczniów zamiłowania do czytania oraz działania sprzyjające zwiększeniu aktywności czytelniczej uczniów, kształtuje postawę dojrzałego i odpowiedzialnego czytelnika, przygotowanego do otwartego dialogu z dziełem literackim. W procesie kształcenia i wychowania wskazuje rolę biblioteki (szkolnej, publicznej, naukowej) oraz zachęca do podejmowania indywidualnych prób twórczych.

Wysokie kompetencje czytelnicze wpływają na sukces uczniów w szkole, a w późniejszym życiu pozwalają pokonywać uczniom ograniczenia i trudności związane z mniej sprzyjającym środowiskiem społecznym.

Czytanie jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, w tym tekstów kultury, to jedna z najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w procesie kształcenia.

Dzieci, które dużo czytają, mają bogaty zasób słownictwa, z łatwością nazywają swoje uczucia i wchodzą w relacje z rówieśnikami, rzadziej sprawiają kłopoty wychowawcze, mając lepiej rozwiniętą wyobraźnię umożliwiającą obiektywne



spojrzenie na zachowania własne i innych, w konsekwencji lepiej radzą sobie z obowiązkami szkolnymi, a także funkcjonowaniem w społeczności szkolnej. Ważne jest, aby zainteresować ucznia czytaniem na poziomie szkoły podstawowej. Uczeń powinien mieć zapewniony kontakt z książką np. przez udział w zajęciach, na których czytane są na głos przez nauczycieli fragmenty lektur lub udział w zajęciach prowadzonych w bibliotece szkolnej. W ten sposób rozwijane są kompetencje czytelnicze, które ukształtują nawyk czytania książek również w dorosłym życiu.

W wymaganiach szczegółowych Podstawy Programowej dla języka obcego nowożytnego Uczeń rozumie proste wypowiedzi pisemne (np. listy, e-maile, SMS-y, kartki pocztowe, napisy, broszury, ulotki, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, historyjki obrazkowe z tekstem, artykuły, teksty narracyjne, recenzje, wywiady, wpisy na forach i blogach, teksty literackie):

- 1) określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu;
- 2) określa intencje nadawcy/autora tekstu;
- 3) określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu, czas, miejsce, sytuację);
- 4) znajduje w tekście określone informacje;
- 5) rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu;
- 6) układa informacje w określonym porządku;
- 7) rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu.

Uczeń posiada:

- 1) podstawową wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym, oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu lokalnego, europejskiego i globalnego;
- 2) świadomość związku między kulturą własną i obcą oraz wrażliwość między-kulturową.

(Podstawa Programowa kształcenia ogólnego; Język obcy nowożytny. Ore.edu.pl)

Język to część kultury, a kultura to część języka. Jeśli w szkole nauczamy języka bez nauczania, w tym samym czasie, kultury, w którym ona jest obecna to w ten



sposób uczymy tylko nieistotne symbole. Nie ma czegoś takiego jak nauczanie języka, które jest neutralnie kulturowe, gdyż języki nie istnieją w odosobnieniu. Z tego powodu zawieranie informacji związanych z kulturą danego kraju na lekcjach języka obcego powodują, iż zajęcia te są zarówno dużo ciekawsze i łatwiejsze dla odbiorcy.



CEL PUBLIKACJI

W publikacji omówiony jest proces samego czytania oraz przedstawione są różne elementy umiejętności czytania. Ponadto wymienione będą kryteria, jakie należy stosować przy wyborze materiałów czytelniczych. Ważną rolą tego opracowania będzie również uzasadnienie roli kultury w nauczaniu języka i istoty akulturacji oraz pokazanie różnic pomiędzy tradycyjnym a nowym podejściem do nauczania kultury. Najważniejszą częścią tej publikacji jest ukazanie jak kultura języka docelowego może być wkomponowana w lekcję czytania. Przedstawione zostaną wielorakie ćwiczenia z tekstami o kulturze, a co więcej zaproponowane będą też inne sposoby pracy z kulturą anglojęzyczną w klasie poprzez obrazki, filmy i metody projektu.

Treść tej publikacji skupia się głównie na prezentacji kultury anglojęzycznej na lekcjach czytania. Nauczanie elementów kultury kraju, którego język chcemy poznać w dużym stopniu wpływa na motywację uczniów w czasie nauki. Dużą rolę w prezentowaniu kultury na lekcjach odgrywa czytanie, które nie tylko daje możliwość do rozwijania różnych umiejętności, ale także do zdobywania i poszerzania wiedzy na temat kultury języka docelowego.



1. Proces czytania

Czytanie to umiejętność receptywna, podczas której czytelnik odbiera wiadomość od piszącego. Ten proces wymaga aktywacji potrzebnej wiedzy i powiązanych umiejętności językowych w celu osiągnięcia wymiany informacji pomiędzy autorem i czytającym dany tekst. Innymi słowy czytelnik skupia się na materiale tekstowym i integruje swój schemat poznawczy i umiejętności, aby zrozumieć co ktoś chciał przekazać w formie pisemnej. Czytanie to nie tylko wymowa, ćwiczenie gramatycznych struktur czy studiowanie słownictwa, ale głównie to pojmowanie sensu przekazu. Należy podkreślić, iż czytanie to umiejętność, którą uczniowie będą mieli sposobność używania; mogą to oni pozyskiwać różnego rodzaju czasopisma, artykuły, blogi czy książki w języku angielskim i czytać je w dogodnym dla siebie czasie.

Należy rozróżnić rozwijanie sprawności czytania od sprawności rozumienia tekstu pisanego. Z tą drugą sprawnością językową uczniowie spotykają się nie tylko w sytuacji klasowej, korzystając z tekstów w podręczniku i dodatkowych materiałów przygotowanych przez nauczyciela, ale również w swoim codziennym życiu. Rzeczywistą potrzebę rozumienia tekstów pisanych w języku angielskim uczniowie odkrywają, przeglądając strony internetowe, grając w gry komputerowe, w których polecenia są po angielsku, próbując zrozumieć różnego rodzaju instrukcje, napisy na tablicach informacyjnych czy billboardach, jak również teksty piosenek ulubionych zespołów. W miarę nabywania coraz większych kompetencji językowych zaczną brać udział w czatach internetowych i forach dyskusyjnych, np. realizując projekt współpracy międzynarodowej, a nawet czytać książki w języku angielskim, zaczynając od poziomu uproszczonego. Podobnie jak w przypadku skutecznego słuchania w celu efektywnego czytania ze zrozumieniem jest pomocne opanowanie rozmaitych strategii. Niezbędna jest umiejętność formułowania pytań o nieznaną słowo lub wyrażenie czy prośby o pomoc. Uczeń może odwołać się do podobieństwa wyrazów w innych znanych sobie językach. Ważna jest też świadomość tego, że



aby uchwycić ogólny sens przeczytanego tekstu, nie jest konieczna znajomość wszystkich wyrazów, które się w nim pojawiają. Wielu z nich można domyślić się z kontekstu, odwołując się do zdobytej wcześniej wiedzy na temat przedstawiony w tekście. Można wykorzystać ilustracje towarzyszące tekstowi, tytuł, podział na akapity i określić najważniejsze myśli w nim zawarte.

Na wczesnym etapie realizacji programu – tzn. w klasie czwartej, a czasem także w piątej należy uczyć głośnego czytania tekstu, które jest odrębną umiejętnością związaną z wymową i intonacją. Dzieci uczą się czytać w języku angielskim tak samo, jak uczyły się tej sztuki w języku ojczystym, tj. słuchając nagrania lub nauczyciela i śledząc wzrokiem drukowany tekst w podręczniku. Na wyższych etapach jest to technika pomocna dla słuchowców. Należy pamiętać, że uczniowie dyslektyczni mają trudności z głośnym czytaniem w języku ojczystym, należy zatem uczniowi pozostawić decyzję, czy chce czytać głośno przed klasą. Rozumienie tekstu pisanego na wczesnym etapie należy rozwijać równoległe z głośnym czytaniem. Teksty powinny być krótkie, zabawne, wprowadzane z wykorzystaniem ilustracji. (Program nauczania języka angielskiego dla klas IV-VIII, Joanna Stefańska, 2017).

1.1 Modele procesu czytania i rodzaje umiejętności czytania

Dwie najbardziej rozpoznawalne metody procesu przetwarzania danego tekstu to metoda odgórna (**top-down**) oraz metoda oddolna (**bottom-up**). W metodzie **bottom-up** czytelnik rozpoznaje słowo drukowane i jego dźwięk. Innymi słowy czytelnik polega na swojej wiedzy o danym języku, w celu rozpoznania jego lingwistycznych elementów takich jak: litery, słowa i strukturę zdania. Według Aldersona (2000:16) czytelnik jest “pasywną osobą rozszyfrowującą kody graficzno-fonemiczne”. W metodzie **top-down**, którą opisuje Urquart and Weir (1998:42), nacisk położony jest na schemat i wkład samego czytelnika w tekst. W praktyce wygląda to tak, że czytelnik -uczeń odgrywa w tej metodzie kluczową rolę. Czytelnik używa podstawowych informacji w celu przewidywania co będzie zawierał tekst i wyciągania hipotez.



Wiele jest rozbieżności a propos, które z powyższych metod powinna być realizowana na zajęciach z językiem obcym. Alderson (2000:17) skłania się do zaakcentowania ważności wkładu procesu oddolnego (bottom – up) do osiągnięcia płynnego czytania. Różne badania wykazały istotę szybkiego i automatycznego przetwarzania większości słów na stronie, które prowadzi do lepszego identyfikacji i rozpoznania danego wyrazu. Jednakże, co tłumaczy nam Hui-Lung Chia (2001:23), wielu uczących się języka relacjonują zrozumienie każdego słowa indywidualnie w danym fragmencie, ale nie załapanie głównej myśli jaki ten ustęp prezentuje. W klasie uczniom można zaproponować, aby użyli zarówno modelu odgórnego i oddolnego w celu lepszego zrozumienia tekstu. Na przykład podczas lekcji z czytaniem ze zrozumieniem mogą użyć zarówno swojej wiedzy na temat gatunku, aby przewidzieć co pojawi się w opracowaniu jak i swojego pojmowania afiksacji, żeby odgadnąć znaczenie. British Council ([British Council TeachingEnglish](#), dostęp 13.02.2022).

Jeśli chodzi o techniki czytania to zadaniem nauczyciela jest przekonanie swoich uczniów, że muszą używać różnych umiejętności i prędkości czytania zgodnie z celem jaki mają do zrealizowania z danym tekstem. Większość strategii, które chcemy, aby nasi uczniowie rozwijali są trenowane poprzez studiowanie krótszych wytworów. Jednakże inne umiejętności są doskonalone poprzez dłuższe opracowania, tak jak na przykład całe książki. Dwie najbardziej rozpoznawalne metody to czytanie intensywne (**intensive reading**) oraz czytanie ekstensywne (**extensive reading**).

Czytanie intensywne to „rozbieranie go na części” w celu zrozumienia jak najwięcej szczegółów. Zmusza to czytelnika do większego skupienia się podczas czytania danego fragmentu. Kiedy wybierasz teksty do czytania intensywnego to muszą to być teksty interesujące i krótkie, aby uniknąć wyczerpania psychicznego. (Luca Lampariello [Luca Lampariello Extensive vs. Intensive Reading](#) (dostęp 15.02. 2022) Aby efektywnie czytać używając tej strategii należy pamiętać o tym, aby myśleć o tym co czytamy i czego oczekujemy od danego tekstu. Odnotowywać słowa i frazy, które pojawiają się często i są ważne do



poznania. A jeśli dany ustęp sprawia trudności, przeczytać go raz jeszcze i zadawać sobie pytania ułatwiające zrozumienie. (Griffith University [Future Learn](#), dostęp 15.02.2022). Przez dłuższy czas strategia czytania intensywnego była dominującą w szkołach, a nauczyciele zachęcali uczniów do studiowania i analizowania znaczenia indywidualnych zdań i wyrazów. Jednakże, podejście to się zmienia, gdyż uczniowie będą wtedy tracić logiczne znaczenie i kontekst kulturowy zawarty w opracowaniu.

W czytaniu ekstensywnym głównym celem jest dać uczniom radość z czytania. Day i Bamford (2000:13) prezentują listę cech charakterystycznych udanego programu czytania, tak jak poniżej:

- uczniowie czytają tak dużo jak to możliwe w klasie i poza nią,
- nauczyciel oferuje uczniom różnorodne materiały na różne tematy,
- uczniowie wybierają materiały do czytania zgodnie ze swoimi zainteresowaniami oraz mają dobrowolność w kwestii przerywania czytania, jeśli stracą zainteresowanie publikacją/ książką,
- cel czytania jest głównie związany z osiągnięciem przyjemności i ogólnym zrozumieniem tekstu,
- czytanie jest indywidualne i w atmosferze spokoju,
- tempo czytania jest szybsze, ponieważ czytane są głównie książki i interesujące materiały, które nie przysparzają uczniom problemów ze zrozumieniem.

Należy też podkreślić, iż czytanie ekstensywne odgrywa bardzo znaczącą rolę w nauczaniu płynnego czytania. Dzieje się to dlatego, iż uczniowie nie skupiają się na analizie wyrazu po wyrazie, tylko są oni nakłaniani do pojmowania ogólnego sensu i nie skupianie się na detalach, których nie do końca rozumieją w danym materiale.

Efektywny czytelnik to taki, który jest w stanie przyjąć odpowiednią strategię czytania dla swojej intencji. Poniższe elementy bardziej złożonej umiejętności są równie ważne w procesie czytania:



- przebieganie wzrokiem tekstu w celu zrozumienia jego ogólnego zarysu (**skimming**) to metoda, w której skupiamy się na głównej myśli danego opracowania. Podczas *skimmingu* zamiast czytać każde słowo, skupić się należy na wstępie, tytule i pierwszym i ostatnim akapicie, aby wydobyć sedno przesłania autora. The University of North Carolina at Chapel Hill ([The Learning Center Skimming](#), dostęp: 16.02.2022).
- Uczniowie powinni być świadomi ważności zdań wprowadzających i gdzie je znaleźć.,
- technika przeglądania tekstu w celu odnalezienia konkretnej informacji (**scanning**) jest użyteczna, gdy uczeń ma za zadanie zlokalizować konkretną informację dotyczącą np. daty, liczby czy imienia,
- wnioskowanie (**inference or conclusion**) polega na zachęcaniu uczniów do próby analizowania danego fragmentu tekstu poprzez czytanie między wierszami i interpretacji materiału,
- strategią, którą uczeń może wykorzystywać podczas i po czytaniu jest uznanie i ewaluacja (**evaluation and appreciation**) ; wymaga ona od czytającego formowania opinii i dokonywania ocen,
- odróżnianie ogólnych komunikatów od konkretnych szczegółów (**distinguishing general statements from specific details**) jest pomocną techniką, która uświadamia uczniów, iż ogólne twierdzenia mogą zawierać główne myśli i są często wprowadzane za pomocą sygnalizujących wyrazów.

Sukces w czytaniu ze zrozumieniem zależy w dużej mierze od tego jaką technikę / metodę wybierzemy. Dlatego też nauczyciele w swoich klasach powinni wyjaśniać swoim wychowankom jakie elementy bardziej złożonej umiejętności mogą oni zastosować do danego zadania.

Techniki przydatne w doskonaleniu sprawności czytania ze zrozumieniem to:

- przewidywanie treści tekstu na podstawie bodźców wizualnych lub słuchowych, tytułu tekstu, odniesienia do wiedzy ogólnej;



- czytanie dla ogólnego zrozumienia;
- ocena przeczytanych informacji techniką prawda / fałsz i poprawianie błędnych informacji;
- czytanie dla konkretnej informacji – zaznaczanie w tekście szukanych wyrazów lub informacji;
- wypełnianie luk potrzebnymi informacjami;
- uzupełnianie tabel szczegółowymi informacjami;
- dopasowywanie obrazka do tekstu / przeczytanej informacji;
- dopasowywanie tytułów do akapitów tekstu;
- wybieranie najlepszego tytułu tekstu spośród kilku podanych propozycji;
- ustawianie wydarzeń opisanych w tekście we właściwej kolejności;
- ustawianie szeregu ilustracji zgodnie z fabułą tekstu;
- test wyboru (wybieranie właściwej odpowiedzi do pytań związanych z tekstem);
- udzielanie odpowiedzi na pytania związane z tekstem;
- zaznaczanie danych z tekstów na diagramach, mapach, planach, rysunkach (np. trasa wycieczki);
- uporządkowanie podanych zdań lub akapitów tak, by stanowiły logiczną całość;
- uporządkowanie dialogu;
- rozdzielanie dwóch pomieszanych tekstów

(Program nauczania języka angielskiego dla klas IV-VIII, Ewa Piotrowska, Piotr Szyber, 2017).

Rozwijanie umiejętności rozumienia tekstu pisanego w klasach VI–VIII można ćwiczyć, stosując np. technikę pięciu kroków, która łączy w sobie różne techniki czytania tekstu (przeгляд tekstu, czytanie pobieżne i czytanie w celu zrozumienia szczegółów).

1. Należy przejrzeć tekst pobieżnie w celu zdobycia ogólnej orientacji: przeanalizować tytuł, śródtytuły, towarzyszące obrazki, wykresy itp., a także



przeanalizować użyte w tekście środki techniczne

(kursywa, wytłuszczenia, przypisy itp.).

2. Należy zadać pytania: Co już wiem? Jakie pojęcia / wyrazy nie są mi znane?

Kiedy pytania są już sformułowane, uczeń postępuje tak, jak poszukiwacz skarbu. Powinien zastanowić się, na jakie pytania znajdzie w tekście odpowiedź.

Te pytania będą jego mapą i ułatwią znalezienie skarbu, czyli nowych informacji.

3. Dokładne (szczegółowe) czytanie i zrozumienie. Uczeń powinien czytać tekst aktywnie!

Położyć przed sobą listę z pytaniami i działać tak, jakby to była jego mapa w wędrowce przez tekst. Sporządzić notatki.

4. Kolejny krok to przejrzanie tekstu ponownie, krótkie powtórzenie wiadomości, udzielenie odpowiedzi na pytania otwarte zadane na wstępie bez korzystania z notatek.

5. Ostatni krok to sprawdzenie zrozumienia. Należy zachęcić ucznia do streszczenia własnymi słowami tego, co w tekście najważniejsze. Uczeń odpowiada na głos lub na piśmie na wszystkie swoje pytania.

(Program nauczania języka angielskiego dla klas IV-VIII, Joanna Stefańska, 2017).

1.2 Fazy lekcji czytania ze zrozumieniem i dobór materiałów

Idealna lekcja z czytaniem powinna bazować na trzech podstawowych etapach. Zaletami każdej fazy jest to, że uczeń nie tylko będzie rozwijał umiejętności czytania, ale także rozwijał inne kompetencje językowe takie jak mówienie czy pisanie.

W etapie przed czytaniem (**pre-reading stage**) uczeń zostaje przygotowany do tego co będzie czytał. Athar Khan (2019) w *Reflecting Through Stages of Reading*

(www.toppr.com - *Reflecting Through Stages of Reading*, dostęp 16.02.2022)

sugeruje, aby zdecydować się na konkretny cel czytania. Następnie używać tytułu lub podtytułu do stworzenia idei o danym wypracowaniu czy książki.

Ogólnie mówiąc, ćwiczenia przed czytaniem mają za zadaniem wzbudzać wiedzę, budować kontekst i skupić uwagę uczniów. W związku z tym nauczyciel



pełni tu kluczową rolę, jeśli chodzi o dobór i przygotowanie ćwiczeń w tej fazie.

Jeśli chodzi o ciekawe ćwiczenia to Rebecca Davies (2022) w *Differentiate Teaching* ([Pre-Reading Activities](#), dostęp 17.02.2022) wskazuje na materiały wizualne

(filmiki, ilustrowane historyjki czy krótkie komiksy, które będą świetnym sposobem na pojęcie uwagi uczniów i zapowiedź czego mogą się spodziewać podczas czytania. Ponadto zastosowanie mapy myśli czy krótkiej debaty może wnieść co już uczniowie wiedzą na temat motywu przewodniego czy fabuły. W ten sposób uczniowie mogą też skorzystać z wiedzy innych osób biorących udział w dyskusji.

W kolejnym etapie, w trakcie czytania (**while-reading stage**) uczniowie przystępują do czytania i mogą sprawdzić swoje przypuszczenia, zbierać informacje i je organizować. Z reguły uczniowie zaczynają od globalnego zrozumienia opracowania, a dopiero potem przechodzą do mniejszych akapitów lub zdań. José Manuel (2022) w *EnglishPost* ([11 Examples of While-Reading Activities](#), dostęp 19.02.2022) stawia na różne ćwiczenia, które mogą być wykorzystane w tym etapie, m.in. identyfikowanie zdań wprowadzających, łączników zdań, rozróżnianie pomiędzy ogólnym i szczegółowym tematem materiału, uzupełnianie tabel, zbieranie notatek, oraz wywnioskowanie znaczenia słów z kontekstu.

W ostatnim etapie, po czytaniu (**after-reading**) uczniowie otrzymają informację zwrotną i dowiedzą się, jak ogólnie zrozumieli dany tekst, materiał czy opracowanie. Najprostszym sposobem jest zadawanie pytań, które de facto nie pokażą do końca czy uczniowie zrozumieli sens i przekaz autora. Ponadto taki rodzaj ćwiczenia sprawdzającego może być nużący dla studentów. José Manuel (2022) w *English Post* ([13 Examples of Post-Reading Activities](#)) proponuje w tej części ciekawe ćwiczenia takie jak kreatywne pisanie, gdzie uczniowie wybierają z tekstu kilkanaście wyrazów (np. nowo poznane, najistotniejsze) i mają za zadanie napisać krótką historyjkę, wierszyk lub wiadomość. Kolejną ciekawą propozycją jest kreatywna dyskusja, w której uczniowie zadają sobie pytania



(wcześniej przygotowane przez prowadzącego zajęcia) a następnie zmieniają się w grupach i opowiadają innym członkom jakie słyszeli odpowiedzi. Ponadto proponuje on ćwiczenie, gdzie uczniowie szukają w Internecie czegoś nowego związanego z tematem, który czytali w opracowaniu na lekcji. Fascynującym ćwiczeniem po czytaniu może być przygotowanie przez uczniów w małych grupach ankiety z pytaniami związanymi z informacjami, które poznali podczas czytania tekstu. Tą ankietę mogą uczniowie przeprowadzić zarówno między swoimi rówieśnikami z klasy, jak również w domu pomiędzy członkami rodziny.

Jeśli chodzi o prawidłowy dobór materiału do lekcji czytania to najistotniejsze wydaje się być zwracanie uwagi na cztery główne aspekty: zaspokojenie uczniów zainteresowań, czytelność, typ/ rodzaj tekstu oraz jego długość. Wiadomym jest, że zainteresowania uczniów są bardzo różne, tak więc nauczyciel może mieć problemy, aby zadowolić wszystkie gusta w klasie. Można to przezwyciężyć poprzez przeprowadzenie ankiety, aby wygenerować upodobania uczniów i spróbować wcielić niektóre tematy do lekcji czytania. Rachel Roberts (2012) w *Elt - resourceful* ([Tips on selecting effective authentic reading materials](#), dostęp 19.02.2022) zwraca uwagę na fakt, iż nauczyciel musi być ostrożny z wyborem materiałów do czytania, które mogą urazić kogoś polityczne, religijne czy społeczne obyczaje. Ponadto sugeruje, iż należy też uważać na materiały, które mogą w ogóle nie odnosić się do danej grupy uczniów co nie jest w kręgu ich doświadczeń. Należy też pamiętać, że jeżeli dany tekst zawiera dużą ilość nieznanymi wyrazów i jest składniowo mocna skomplikowany to będzie on raczej demotywujący.

Podsumowując ten rozdział opisywał proces czytania sam w sobie. Ukazał jego złożoność i znaczenie wprowadzenia różnych modeli i stylów czytania; jak również rolę samego tekstu / materiału do czytania w konstruowaniu lekcji czytania. Z tego powodu nauczyciele języka obcego powinni mieć na uwadze wszystkie te aspekty, aby uczniowie byli bardziej efektywni podczas zajęć.



2. ROLA KULTURY W NAUCZANIU JĘZYKA

Kultura może znaczyć różne rzeczy dla różnych ludzi. Jak mówi Woodward (2001: 102) kultura może symbolizować cechy, które charakteryzują sposób życia i bycia jakiejś danej grupy ludzi. Inne zaś definicje kultury skupiają się na głównych produktach i zasługach danego społeczeństwa ogółem lub jego wybitnych indywidualium. W idealnej klasie z nauczaniem języka obcego kultura jest integralnym, zorganizowanym komponentem kursu. Uczniowie zdają sobie sprawę, że podczas kursu będą nie tylko uczyć się języka samego w sobie, ale także zdobędą pewną ilość wiedzy o kulturze kraju, którego język pragną poznać. Nauczanie zarówno kultury i języka jest nieodzowne dla uczniów w celu integracji i swobodnym komunikowaniu się z innymi ludźmi w jednym kulturowym środowisku. Im więcej uczeń jest poddawany innej kulturze tym szybciej uczy się nowego języka. Jest to jeszcze bardziej widoczne, co przedstawia artykuł *Acculturation and Its Effects on Language Learning* (2017) w BrightHub Education ([Acculturation and Its Effects on Language Learning](#), dostęp 19.02.2022), kiedy dana osoba pochodzi z mniejszości kulturowej i chce przejść do życia w kulturze dominującej. W klasie nauczania języka, w której rozumienie międzykulturowe jest jednym z głównych zamysłów, uczniowie stają się bardziej świadomi swojej kultury oraz kultury 'drugiego języka'. W ten sposób też rozwijają większą tolerancję wobec tych wartości, postaw, zachowań i poglądów, różniących się od nich.

Badania w ostatnich dekadach pokazują, iż spojrzenia na studiowanie kultury języka obcego przeszły znaczące zmiany. Podczas gdy kiedyś nacisk kładziony był na transmisję faktów związanych z wiedzą kulturową, tak w ostatnich latach nauczanie kultury jest postrzegane jako integralna część, która przygotowuje uczniów do interkulturalnej komunikacji. Innymi słowy, nowe podejście do nauczania kultury na lekcjach języka obcego podkreśla fakt, że uczniowie powinni sami odkrywać kody kulturowe na podstawie swoich własnych zainteresowań. Może to być osiągnięte poprzez takie praktyki jak praca projektem, wycieczki szkolne i odgrywanie roli w psychodramie.



Kiedy tradycyjne podejście skupia się na tym jacy mieszkańcy krajów anglojęzycznych są, to nowe podejście do nauczania kultury postrzega ją jako zbiór znaczących praktyk. W praktyce chodzi tu o ludzkie zachowania takie jak: jak ludzie postępują, jak organizują swoje życia i w jaki sposób się komunikują/ rozmawiają.

2.1 Rola nauczyciela w nauczaniu kultury drugiego języka

Z pedagogicznego punktu widzenia nauczyciel jest odpowiedzialny za ograniczanie/ zmniejszanie uprzedzeń wobec języka, którego naucza. Byłoby wskazane, aby nauczyciele rozwinęli u swoich podopiecznych tolerancję wobec innych społecznych zachowań i zwrócenie uwagi na fakt, że kulturowe różnice nie muszą pociągać za sobą moralnych spraw dobra i zła. Można to osiągnąć poprzez czytanie tekstów krytycznie opracowań kulturowych i analizowanie różnic interpretacji czy przewidywania możliwych antagonizmów. Kolejną ważną wskazówką dla nauczycieli jest wybór odpowiedniego materiału do czytania, który będzie odnosił się do życiowych doświadczeń, myśli i emocji samych zainteresowanych uczniów (Stoicheva 1993:30).

Należy pamiętać, aby nauczyciele języków obcych nie poświęcali zbyt mało czasu na uwrażliwianie uczących się na kulturową inność. W innym przypadku może to doprowadzić do utrwalenia zakorzenionych stereotypów i uprzedzeń w stosunku do kraju docelowego, czego następstwem może być powstanie niechęci do tego kraju, jego mieszkańców i samego języka, którym oni się posługują. Nie ma co się dziwić, kiedy widzimy osoby uczące się języka są zamknięte na obcą kulturę. Ich postawa mogłaby ulec z pewnością zmianie, jeśli nauczyciele języków obcych postarali się zainteresować uczącego się obcą kulturą i położyli nacisk na to, że poprzez poznawanie obcej kultury możemy lepiej poznać własną. Podczas lekcji języka obcego dochodzi często do spotkania własnej kultury z obcą, która charakteryzuje się innymi regułami, zasadami, normami czy zachowaniami. Lekcje języka obcego przybliżają uczącego do bezpośredniego spotkania z członkami kultury docelowej, podczas którego będzie on mógł samodzielnie rozwijać kompetencje inter kulturowego porozumiewania się.



Na lekcji języka obcego winna być przekazywana konieczna wiedza, przede wszystkim o obcej, ale również i o własnej kulturze, która umożliwiłaby uczącym się odkrywanie wszystkich różnic, nawet tych najmniejszych i z pozoru nieistotnych między dwoma kulturami, ich odpowiednią interpretację i postrzeganie, a przede wszystkim adekwatną reakcję na nie. Nauka języków obcych jest definiowana w podejściu interkulturowym jako wejście w kontakt z obcą rzeczywistością socjokulturową. Oznacza to, iż uczący się powinien rozpoznać granice własnego postrzegania, tj. ukształtowanego przez własną kulturę, a następnie przekroczyć je.

Woodward (2001:102) prezentuje grono praktycznych wskazówek dla nauczycieli, którzy zamierzają przedstawiać kulturę drugiego języka na lekcjach języka angielskiego. Podkreśla on, iż kultury się zmieniają, tak więc zadaniem nauczyciela tutaj będzie posiadanie uaktualnionych informacji na dany temat. Ponadto, w trakcie robienia porównań pomiędzy kulturami danych krajów, nauczyciel powinien robić to poprzez tematy, które interesują klasę i może to być wzmocnione przez stosowanie wywiadów, wymian międzyszkolnych czy spotkań przez Internet z grupami z innych kultur. Istotną rzeczą na jaką zwraca uwagę Woodward (2001: 103) jest fakt, że większość źródeł wiąże się z informacjami kulturowymi, tak więc nauczyciele muszą być czujni, aby nie pominąć ich podczas lekcji. Ostatnią rzeczą, niemniej ważną, jest, aby podczas wprowadzania treści kulturowych na lekcji danym uczniom, nauczyciel języka pamiętał, aby pozostał totalnie neutralny.

2.2 Dobre praktyki dla prezentacji kultury drugiego języka na lekcjach

Niestety nie ma wielu wskazówek o tym jak efektywnie i w ciekawy sposób można nauczać kultury języka obcego w szkołach. Poniższe praktyki mogą posłużyć w uatrakcyjnieniu zajęć związanych z prezentacją zagadnień kulturowych. Ciekawym zadaniem wydaje się być kolekcjonowanie przez uczniów i prowadzenie obserwacji różnych materiałów takich jak obrazki, wycinki z gazet/ czasopism, małych artefaktów jak biletów, przewodników czy menu



z restauracji. Następnie uczniowie mogą wziąć udział w dyskusji na temat swoich obserwacji w grupach i z nauczycielem. Emma Thomas w 12 Activities for Teaching ESL Students About British Culture ([12 Activities for Teaching ESL Students About British Culture](#), dostęp 20.02 2022) przedstawia kilka znakomitych pomysłów na lekcje z prezentacji kultury brytyjskiej. Jednym z pomysłów jest wprowadzenie manier przy stole jakie obowiązują w krajach brytyjskich oraz tradycyjnych potraw, a następnie połączenie tego w ćwiczenie odgrywanie roli (role-playing). Uczniowie w parach/ grupach tworzą własne brytyjskie menu i następnie odgrywają role kelnera i klienta w restauracji. Inną propozycją jest ćwiczenie związane z 'narzekaniem', co jak zauważa Emma Thomas w 12 Activities for Teaching ESL Students About British Culture ([12 Activities for Teaching ESL Students About British Culture](#), dostęp 20.02 2022) jest częścią brytyjskiej kultury. Sugeruje ona, aby uczniowie w grupach wypisali listę potencjalnych rzeczy, na które można składać zażalenia. Następnie poprosić uczniów, aby stosując 'burzę mózgow' wymyślili sposoby uporania się z tymi sytuacjami.

W klasach starszych można wprowadzić elementy czytania prasy anglojęzycznej, takiej jak gazety i kolorowe czasopisma i zwrócić uwagę na ich różnice. Będą oni mogli, podczas czytania, zapoznać się z wewnętrzną organizacją brytyjskiej prasy. Podczas ćwiczenia uczniowie będą mieli za zadanie sporządzić listę cech charakterystycznych takich jak: strona tytułowa, główne wiadomości i artykuły, listy do wydawcy, dział ogłoszeń drobnych i reklamy.

Ciekawym rozwiązaniem może być wykorzystanie filmu w dostarczaniu wiedzy kulturowej uczniom, który jest bardzo mocnym środkiem przekazu, bo dostarcza żywe doświadczenia kultury innego kraju. Przy wybieraniu filmu czy nawet obrazków na lekcję z kulturą obcego kraju nauczyciel musi pamiętać, aby nie reprezentowały one aspektów, które mogłyby być obraźliwe.



3. Gotowe scenariusze na lekcje czytania własnego pomysłu

W rozdziale tym zaprezentowane będą cztery pomysły na lekcje czytania, w której uczniowie będą wystawione na kulturę krajów języka, którego się uczą jako drugiego. Lekcje te mogą być przeprowadzone w klasach 7 lub 8 w zależności od poziomu klasy.

3.1 Scenariusz lekcji nr 1

Lesson 1

Czas trwania: 45 minut

Poziom: średnio zaawansowany (7-8 klasa)

Temat: What are the British people like? (Jacy są Brytyjczycy?)

Cele:

- A. sprawdzenie wiedzy ogólnej uczniów związanej z wyspami brytyjskimi i brytyjską kulturą
- B. ćwiczenie ekstensywnego czytania tekstów i wyciąganie wniosków z tekstów
- C. ćwiczyć pisanie definicji nieznanego słowa

Użyte słownictwo: słówka określające ce różny stosunek do czegoś: surprising, irritating, ordinary, right, exaggerating, xenophobic, silly, stereotypical.

Pomoce dydaktyczne: mapa z wyspami brytyjskimi (załącznik 1), kopie z quizem związanym z ogólną wiedzą na temat brytyjskiej geografii, zwyczajów, tradycji (załącznik 2), kopie z tekstami do czytania „How to be an Alien ” (załącznik 3)

Etapy lekcji

Przed czytaniem

Nauczyciel wyświetla lub wiesza na tablicy mapę z wyspami brytyjskimi i pyta uczniów, aby odgadnęli o czym dzisiaj będą się uczyć na lekcji. Prowadzona jest luźna dyskusja, podczas której uczniom zadawane są ogólne pytania na temat Wielkiej Brytanii np. What are the countries that make up the British isles? What are the capital cities of these countries? Why are the people called in each



country? What is each country famous for? Do you know any jokes/ stereotypes about people from Britain?

Następnie nauczyciel rozdaje kopie uczniom z quizem do rozwiązania. Uczniowie pracują w parach i wspólnie decydują nad wybraniem poprawnych odpowiedzi do zadanych pytań. Celem tego quizu jest zobaczenie, ile uczniowie już wiedzą na temat brytyjskiej kultury.

Czytanie tekstów

Uczniowie są poproszeni do przeczytania kilku fragmentów zaczerpniętych z książki Georga Mikesa o Brytyjczykach. Uczniowie mają około 10 minut na przeczytanie tekstów. Zadaniem ich jest próba interpretacji myśli przedstawionych przez autora. Po zakończeniu czytania nauczyciel pyta uczniów czego się dowiedzieli z tych tekstów o Brytyjczykach. Następnie nauczyciel wypisuje kilka nowych pojęć na tablicy: surprising, irritating, ordinary, righ/good. Uczniowie mają pracować teraz w parach. Ich zadaniem jest jeszcze raz zerknąć na teksty i wydać swoją opinię na temat różnych aspektów z życia Brytyjczyków używając słów zapisanych na tablicy. Po krótkim czasie nauczyciel pyta kilku uczniów indywidualnie, aby wyrazili swoją własną opinię i przedstawili ją na forum klasy. Uczniowie podają opinie w przykładowy sposób:

I think that talking about the weather non-stop is funny.

I think being forced to drink tea early in the morning is irritating.

I think that queuing and manners at the table are good.

I think that it is surprising that British people prefer to talk about their pets.

Po czytaniu

W pierwszej części nauczyciel chce się dowiedzieć co uczniowie myślą o podejściu autora do ludzi mieszkających na Wyspach Brytyjskich. Nauczyciel daje uczniom słownictwo do wyboru, aby Ci mogli wyrazić swoją opinię (true, exaggerating, xenophobic, silly, stereotypical, rude). W razie potrzeby uczniowie mogą sprawdzić znaczenie słówek w słowniku. Nauczyciel prowadzi krótką dyskusję. Następnie po zakończonej dyskusji nauczyciel przedstawia uczniom swoją opinię i mówi im, że autor tych tekstów jest raczej stereotypowy. To słowo



będzie użyte w kolejnym ćwiczeniu. Uczniowie w parach będą próbowali stworzyć definicję do tego słowa (stereotypical). Po kilku minutach nauczyciel zbiera pomysły od wszystkich uczniów a na koniec czyta im definicję ze słownika.

Ciąg dalszy lekcji

W ostatniej części lekcji uczniowie są podzieleni na kilkusobowe grupy. Każda grupa ma wspólnie pomyśleć o obszarach, z których autor tekstów z dzisiejszej lekcji, wyśmiewałby się, gdyby pisał o Polakach. Po zakończonej pracy w grupach nauczyciel prosi, aby uczniowie podzielili się swoimi sugestiami z innymi grupami oraz z nauczycielem.



ZAŁĄCZNIK 1



Ilustracja 1. Mapa Wielkiej Brytanii, źródło: [link do depositphotos.com](https://www.depositphotos.com) (dostęp 05.02.2022)



ZAŁĄCZNIK 2

QUIZ

I. How much do you know about Britain and British people.

1. How many countries make up Great Britain?
a) 4 b) 3 c) 5
2. The climate in Britain is rather?
a) tropical b) changeable c) Arctic
3. Which sport do British people most enjoy watching on TV?
a) cricket b) football c) swimming
4. Which sport do British people enjoy doing?
a) walking b) swimming c) running
5. What do British like talking about?
a) shopping b) work c) weather
6. It is said that most British people are?
a) talkative b) shy c) reserved
7. With what are British people obsessed drinking?
a) tea b) coffee c) beer
8. What is their traditional meal?
a) hamburger b) fish & chips c) pizza
9. In the morning you can see British people on the bus/train?
a) sleeping b) talking to one another c) reading a newspaper
10. British people are also obsessed with?
a) buying new clothes b) travelling c) queuing

Źródło: opracowanie własne



ZAŁĄCZNIK 3

HOW TO BE AN ALIEN

by George Mikes

The language

When I arrived in England I thought I knew the language. After I'd been there an hour I realized that I did not understand a word. The easiest way to show that you have a good accent is to hold a pipe or cigar in your mouth; to speak through your teeth and finish all your sentences with the question "isn't it"? People will not understand you, but they will think you probably speak very good English.

Queuing

In England, people do not often get excited. They do not enjoy many things, but they love to queue. In Europe, if people are waiting at the bus-stop they look bored. When the bus arrives they fight to get on it. An Englishman waits at the bus-stop, even if there are no other people, he starts to queue and he has the time of his life.

Food

In Europe people eat good food. In England people think that good manners at the table are more important than the food you get to eat. The English eat bad food, but they say it tastes good.

The weather

In England, the weather is always an interesting subject and you must be very good at talking about it. The rule here is: you must always agree with other people when you talk about the weather. If it is raining and snowing and the wind is knocking down the trees, and someone says: Nice day, isn't it?, answer immediately, Isn't it wonderful?

Pets

If you go out for a walk with a friend, do not say a word for hours; if you go out for a walk with your dog, keep chatting to him/ her.

Clothes

On Sundays in Europe, the poorest person wears his best clothes and the life of the country becomes happy and bright; on Sundays in England, the richest people wear their oldest clothes and the country becomes dark and sad.

How to be a hypocrite

I was having a drink with an English friend in the pub when suddenly there was a fight and shooting in the street. I was truly frightened and my friend was lying on the floor. When it ended he stood up and smiled. „Good God” he said. „ You were really frightened. You didn't even move.”



Tea

Tea was once a good drink; with lemon and sugar it tastes very pleasant. But then the British decided to put cold milk and no sugar in it. They made it tasteless and unpleasant drink. In Great Britain you must never say „ I do not want a cup of tea”. It is very rude. In an English home, there are occasions when your friend brings you tea at 5 a.m. when you are still trying to sleep. Remember that you must smile your best five o'clock smile and say „ Thank you so much. I do love a cup of tea at this time of the morning” When your friend leaves the room, you can throw the tea down the toilet.

Personality

Europeans cry and quickly get angry; instead of this the English just laugh quietly at their problems. In Europe people are either honest to you or they lie to you; in England people almost never lie, but they are almost never quite honest with

Źródło: Mikes G. 1998. How to be an alien. London, Pearson Education Limited



3.2 Scenariusz lekcji nr 2

Lesson 2

Czas trwania: 45 minut

Poziom: średnio zaawansowany (7-8 klasa)

Temat: The British education system.

Cele:

4. porozmawiać o ogólnych różnicach pomiędzy polskim a brytyjskim systemem edukacji
5. ćwiczyć różne rodzaje czytania (szybkie w celu znalezienia konkretnej informacji oraz czytanie intensywne)
6. ćwiczyć odgadywanie znaczenia nieznanego słowa z kontekstu

Użyte słownictwo: słownictwo związane z edukacją: *compulsory, co-educational, single-sex, independent, terms*

Pomoce dydaktyczne: obrazek z uczniami i szkołą (załącznik 1), dwa teksty do czytania „ The Education system in the UK” (Załącznik 2) oraz „ Different kinds of schools” (Załącznik 3).

Etapy lekcji

Przed czytaniem

Nauczyciel pokazuje dwa obrazki uczniom z uczniami i szkołą i prosi uczniów, aby odgadnęli o czym będzie dzisiejsza lekcja. Następnie nauczyciel przedstawia uczniom główne cele lekcji, czego się dziś będą uczyć. Potem nauczyciel chce zaangażować klasę w małą dyskusję na temat polskiego systemu edukacyjnego.

Nauczyciel ma dla uczniów kilka pytań:

Do boys and girls go to the same school?

Is going to school compulsory?

At what age do children start school?

Where can children go after primary school?

Do children wear uniforms at school?

Po dyskusji nauczyciel zaprasza uczniów do pracy w parach, aby wypisali kilka faktów na temat systemów edukacji w innych krajach.



Nauczyciel pomaga uczniom mówiąc im, że mogą odnieść się do filmów amerykańskich lub brytyjskich na temat szkół. Po kilku minutach nauczyciel zbiera pomysły od uczniów.

Czytanie tekstów

Nauczyciel rozdaje uczniom pierwszy tekst do czytania (Załącznik 2) i prosi ich o przejrzenie tekstu szybko w celu odnalezienia informacji od kiedy i do kiedy edukacja jest obowiązkowa w Wielkiej Brytanii. Uczniowie mają 2 minuty na to zadanie. W kolejnym ćwiczeniu uczniowie będą musieli przeczytać tekst jeszcze raz, ale tym razem bardziej szczegółowo, aby odnaleźć informacje na temat systemu edukacji jaki panuje w Wielkiej Brytanii. Nauczyciel na tablicy wypisuje różne lata a uczniowie dopisują nazwy szkół pasujących do podanego rocznika. Następnie uczniowie dostają kolejny tekst (Załącznik 3) i ich zadaniem na początek jest przejrzenie go przez 1 minutkę w celu pozyskania ogólnego sensu. Po skończonym czasie nauczyciel zbiera od uczniów informacje. Podczas następnego ćwiczenia uczniowie pracują w parach i ich zadaniem jest dokończyć kilka zdań na podstawie tekstu:

In State school the parents do not have to

Students can attend to 2 types of schools and

In British schools the pupils have to wear

The school uniform must have a blazer or a sweater with a

Ostatnim zadaniem w tej części lekcji nauczyciel wypisuje na tablicy kilka nowych pojęć i prosi uczniów, aby Ci znaleźli je w obu tekstach i spróbowali odgadnąć ich znaczenia z kontekstów. (*compulsory, co-educational, single-sex, independent, terms,*)

Po czytaniu

W pierwszym zadaniu nauczyciel dzieli klasę na dwie grupy. Pierwsza grupa ma wspólnie wypisać zalety noszenia mundurków w szkole, natomiast druga grupa ma pomyśleć o wadach jakie niesie obowiązek noszenia mundurków w szkole. Po 5-8 minutach nauczyciel prosi lidera każdej grupy o przedstawienie ich pomysłów. Ostatnim zadaniem jest praca indywidualna. Uczniowie są poproszeni



o narysowanie mundurka własnego pomysłu takiego jaki chcieliby, żeby był w szkole, gdyby został wprowadzony obowiązek noszenia. Na zakończenie nauczyciel prosi wybranych uczniów o pokazanie ich pomysłów.

ZAŁĄCZNIK 1



Ilustracja 2. Uczniowie, źródło: [link do istockphoto.com](https://www.istockphoto.com) (dostęp 05.02.2022)



Ilustracja 3. Szkoła, źródło: [link do barratthomes.co.uk](https://www.barratthomes.co.uk) (dostęp 05.02.2022)



ZAŁĄCZNIK 2

The Education System in the UK

In this text you will find general information on the education system in the UK. As there are separate education systems in England, Scotland, Wales and Northern Ireland, the actual ages etc. might vary a little.

School in the UK is compulsory between the ages of five and sixteen. Children younger than five can go to a toddler group (accompanied by a parent), playgroup or nursery school.

Compulsory schooling begins at the age of five. Pupils first attend primary school, which lasts for six years. Often primary school in the UK is divided into infant school (the first two years) and junior school (the following 4 years).

After primary school, students go to secondary school until they are sixteen (practical emphasis) or 18 (secondary school with 6th Form - academic emphasis).

The school year consists of three terms. Students have about 12-13 weeks of holiday per school year.

Age		School
< 5		Nursery school
5-11		Primary school
order	5-7	Infant school
	7-11	Junior school
11-18		Secondary school with 6 th form
order	11-16	Secondary school
	16-18	6 th form college



ISLCollective.com


Ilustracja 4. System edukacji UK, źródło: [link do en.islcollective.com](http://link.do.en.islcollective.com) (dostęp 05.02.2022)



ZAŁĄCZNIK 3

Different Kinds of Schools

Most students in the UK are enrolled in state funded schools. These are financed through taxes, so parents do not have to pay for their children's education. But there are also numerous private schools, also known as independent schools, where education is not free of charge.




Students can choose to attend a co-educational school or a single sex school.

School Uniforms

It is common for students in the UK to wear school uniforms. They consist of:

- blazer or sweater with school logo
- shirt and tie or polo shirt / t-shirt
- dark trousers or dark skirt
- black shoes

At some schools, students are required to wear a shirt and a tie, other schools only require a t-shirt or sweater. The colour of the uniform also depends on the school – blazer, sweater, trousers and skirt are usually blue, grey, green or brown.



iSLCollective.com

Ilustracja 5. System edukacji UK, źródło: [link do en.islcollective.com](http://link.do.en.islcollective.com) (dostęp 05.02.2022)



3.3 Scenariusz lekcji nr 3

Lesson 3

Czas trwania: 45 minut

Poziom: średnio zaawansowany (7-8 klasa)

Temat: Manners in Great Britain.

Cele:

ćwiczyć różne rodzaje czytania (szybkie w celu znalezienia konkretnej informacji oraz czytanie intensywne)

rozmawiać o różnicach pomiędzy sposobami zachowywania się i zwyczajami w Wielkiej Brytanii i krajem ucznia;

Użyte słownictwo: słownictwo związane z czynnościami określające różne maniere: greeting, queuing, shaking, covering, talking loudly, spitting, burping, backslapping, hugging.

Pomoce dydaktyczne: obrazki przedstawiające różne rodzaje zachowań (manier) (Załącznik 1), kopie z tekstem do czytania o manierach w Wielkiej Brytanii (Załącznik 2)

Etapy lekcji

Przed czytaniem

Na początku lekcji nauczyciel wzbudza zainteresowanie uczniów poprzez wskazanie im czego dziś się dowiedzą podczas czytania tekstu. Określa cele lekcji i zaznajamia ich z tematem o manierach w Wielkiej Brytanii. Pod tematem lekcji nauczyciel zapisuje słowo „manner” i odczytuje im definicję tego słowa ze słownika monolingwalnego. Następnie uczniowie są podzieleni na 2 grup (ewentualnie 4 jeśli klasa liczy dużo uczniów) i przydziela każdej grupie zadanie. Zadaniem uczniów jest wypisanie na kartce listy dobrych i złych manier jakie przychodzą uczniom do głowy (w języku angielskim) Nauczyciel pomaga uczniom, jeśli ci mają problem z słownictwem. Na koniec tego ćwiczenia nauczyciel rysuje tabelę i umieszcza w niej zarówno dobre i złe maniere, które zaproponowali uczniowie. Np.



Bad manners – putting your feet on the table, chewing gum in church or school, entering a room before a woman, using dirty language in public places;

Good manners – saying polite words to older people, waiting for your turn, taking off a hat when greeting someone, giving place on a bus to older people;

W kolejnym ćwiczeniu uczniowie pracują w parach a ich zadaniem jest połączyć wyświetlane na tablicy interaktywnej obrazki (Załącznik 1) z pojęciami, które nauczyciel zapisał na tablicy (greeting, queuing, shaking, covering, talking loudly, spitting, burping, backslapping, hugging) Po kilku minutach nauczyciel sprawdza poprawność wykonanego zadania oraz zadaje uczniom pytania, które z manier są pozytywne, a które negatywne. Opcjonalnie uczniowie przepisują nowe słowa do zeszytów.

Czytanie tekstów

Nauczyciel rozdaje uczniom kopię tekstu do przeczytania (jedną na parę).

Pierwszym zadaniem jest przeszukanie tekstu w szybkim tempie w celu odnalezienia odpowiedzi na pytanie:

- *What shouldn't you ask a lady about?*

Następnie nauczyciel sprawdza jakie odpowiedzi mają uczniowie. W kolejnym zadaniu uczniowie są proszeni o przeczytanie tekstu raz jeszcze, ale bardziej dokładnie w celu zapamiętania jak najwięcej szczegółów związanych z dobrymi i złymi sposobami bycia w Wielkiej Brytanii. Nauczyciel ma przygotowaną listę z pytaniami (Prawda / Fałsz) i po kilku minutach (kiedy uczniowie skończą czytanie) sprawdza zrozumienie tekstu. Np.

- *Women should take off hats when enter a church.*
- *Hugging is done among close friends.*
- *You don't have to queue when waiting for the bus.*
- *You shouldn't shake hands when meeting someone new.*
- *You must cover your mouth when coughing.*
- *You can kiss someone you meet for the first time.*
- *You can spit in the street when you want.*



Po czytaniu

W tej części lekcji uczniowie koncentrują się na manierach i zachowaniach ludzi w Polsce. Nauczyciel prosi każdą parę, aby zapisali jeden przykład zachowania. Po paru minutach kolejne pary odczytują swoje pomysły a inne odgadują czy dane zachowanie jest dobrą czy złą manierą.

ZAŁĄCZNIK 1



Ilustracja 6. Powitanie, źródło: [link do www.istockphoto.com](https://www.istockphoto.com) (dostęp 07.02.2022)



Ilustracja 7. Bekanie, źródło: www.shutterstock.com/search/burp (dostęp 07.02.2022)



Ilustracja 8. Stanie w kolejce, źródło: [link do pl.dreamstime.com](https://www.dreamstime.com) (dostęp 07.02.2022)



Ilustracja 9. Mówienie głośno, źródło: [link do pl.freepik.com](https://www.freepik.com) (dostęp 07.02.2022)



Ilustracja 10. Plucie, źródło: [link do pl.dreamstime.com](http://link.do.pl.dreamstime.com) (dostęp 07.02.2022)



Ilustracja 11. Poklepywanie, źródło: [link do www.agefotostock.com](http://link.do.www.agefotostock.com) (dostęp 07.02.2022)



Ilustracja 12. Przytulanie, źródło: [link do pl.dreamstime.com](http://link.do.pl.dreamstime.com) (dostęp 07.02.2022)



ZAŁĄCZNIK 2

In Britain...

Do stand in line:

In England we like to form orderly queues (standing in line) and wait patiently for our turn e.g. boarding a bus.

Do take your hat off when you go indoors (men only)

It is impolite for men to wear hats indoors especially in churches.

Do say "Excuse Me"

If someone is blocking your way and you would like them to move, say excuse me and they will move out of your way.

Do say "Please" and "Thank you":

It is very good manners to say "please" and "thank you". It is considered rude if you don't. You will notice in England that we say 'thank you' a lot.

Do cover your Mouth:

When yawning or coughing always cover your mouth with your hand.

Do Shake Hands:

When you are first introduced to someone, shake their right hand with your own right hand.

Do Smile: text taken from and copyright of projcetbritain.com

A smiling face is a welcoming face.

In Britain...

Do not greet people with a kiss:

We only kiss people who are close friends and relatives.

Do not talk loudly in public.



Do not ask a lady her age

It is impolite to ask a lady her age.

Do not do gestures such as backslapping and hugging

This is only done among close friends.

Do not spit.

Spitting in the street is considered to be very bad mannered.

Do not burp in public

You may feel better by burping loudly after eating or drinking, but other people will not!

Źródło: projectbritain.com/behaviour.html (dostęp 07.02.2022)



3.4 Scenariusz lekcji nr 4

Lesson 4

Czas trwania: 45 minut

Poziom: średnio zaawansowany (7-8 klasa)

Temat: Christmas time in the UK.

Cele:

przypomnienie słownictwa związanego ze świętami Bożego Narodzenia oraz

poszerzenie wiedzy o nowe słownictwo

ćwiczenie różnych rodzajów czytania (w celu ogólnego zrozumienia tekstu

i w celu znalezienia konkretnych informacji)

rozwijanie umiejętności mówienia i komunikowania się między sobą

(dyskusje na temat różnic w obchodzeniu świąt w Polsce i w Wielkiej Brytanii)

uzupełnianie krzyżówki nowo poznanym słownictwem,

pisanie maila o tradycji świąt Bożego narodzenia w innej kulturze

Użyte słownictwo: słownictwo związane z tradycjami świąt Bożego narodzenia:

mistletoe, cracker, turkey, carol, Father Christmas, pudding, decorations,

Boxing Day, Brussels sprouts.

Pomoce dydaktyczne: kopie z tekstem do czytania o świętach, krzyżówka

święteczna, karta pracy z wyjątkowymi dniami w Wielkiej Brytanii.

Etapy lekcji

Przed czytaniem

Nauczyciel przedstawia cele lekcji i oznajmia uczniom, że dziś będą uczyć się o tradycjach w kulturze Wielkiej Brytanii. Na rozgrzewkę nauczyciel proponuje uczniom pracę w parach z karta pracy, gdzie uczniowie mają za zadanie dopasować konkretne daty do konkretnych świąt i wyjątkowych dni obchodzonych przez Brytyjczyków (Załącznik 1) Przed rozpoczęciem pracy z tekstem o święcie Bożego narodzenia nauczyciel stosując 'burzę mózgow' chce sprawdzić jakie słownictwo z tym świętem związane mają opanowane już uczniowie. Na tablicy nauczyciel rysuje mapę mentalną do słowa klucza: CHRISTMAS. Uczniowie podchodzą i zapisują różne słowa z tym tematem.



Nauczyciel kontroluje ćwiczenie i sprawdza poprawność (logiczną i ortograficzną) zapisanego słowa. Po tym ćwiczeniu nauczyciel informuje klasę, że dziś będą poznawać tradycje świąt Bożego Narodzenia w Wielkiej Brytanii, a także porównywać te zwyczaje z naszymi w Polsce.

Czytanie tekstów

Nauczyciel rozdaje każdej parze ksero z materiałem o świątach Bożego Narodzenia i prosi uczniów, ale przejrzeni szybko tekst w poszukiwaniu głównych wątków, na jakich skupia się opracowanie. Po 3 minutach nauczyciel zbiera informacje zwrotną i sprawdza, czy uczniowie odnaleźli wszystkie wątki i czy rozumieją ich znaczenie (to ułatwi uczniom zrozumienie w kolejnym zadaniu czego mogą spodziewać się w każdym oddzielnym akapicie, który traktuje o różnych zwyczajach podczas obchodzenia tego święta).

Głównym zadaniem jakie stoi przed uczniami jest ćwiczenie Prawda / Fałsz (Załącznik 3), które da odpowiedź w jakim stopniu uczniowie zrozumieli informacje kulturowe przekazane w opracowaniu. Uczniowie pracują w parach przez około 10 minut i po tym czasie sprawdzane są ich odpowiedzi. Uczniowie z każdej pary czytają zadania i podają swoją propozycję odpowiedzi i uzasadniają ją jeśli była ona nieprawdziwa.

Po czytaniu

W ostatniej części tej lekcji nauczyciel ma dla uczniów dwa zadania w grupach kilkuosobowych. Pierwszym z nich jest wypisanie różnic i podobieństw w tradycjach bożonarodzeniowych w Wielkiej Brytanii i Polsce. Uczniowie rysują w na osobnej kartce tabelkę i wpisują w niej tradycje w naszym kraju i tradycje poznane w tekście o Wielkiej Brytanii. Po 10 minutach uczniowie są proszeni i podawanie swoich pomysłów. Nauczyciel wysłuchuje uczniów i ewentualnie poprawia ich sugestie lub dopowiada istotne informacje. Drugim ćwiczeniem jest podsumowująca dzisiejszą lekcję krzyżówka z hasłami dotyczącymi świąt Bożego Narodzenia w kulturze Brytyjskiej (Załącznik 4). Uczniowie pracują w parach ponownie i próbują uzupełnić krzyżówkę odgadniętymi słowami. Następnie (po około 7 minutach) uczniowie chodzą po klasie i sprawdzają sobie swoje



przypuszczenia z członkami innych grup i nanoszą ewentualne poprawki na swoje prace.

Jako zadanie domowe nauczyciel prosi uczniów, aby napisali mail do kolegi z USA opisując mu jak spędzili święta u rodziny w Wielkiej Brytanii wskazując na tradycje i zwyczaje, które doświadczyli podczas tego wydarzenia.

Załącznik 1

1. Match holidays and special days with their dates

Holidays and special days	Dates
Halloween	1st May
Christmas Day	5th November
May Day	March/ April
Easter	25th December
St Patrick's Day	1st January
Bonfire Night	26th December
April Fool's Day	1st April
Boxing Day	17th March
New Year's Day	31st October

Źródło: Opracowanie własne



Załącznik 2



Christmas and the New Year in Britain

There are lots of Christmas and New Year traditions in Britain. For example...

London's Christmas decorations. Every year the people of Norway give the city of London a present... It's a big Christmas tree and it stands in Trafalgar Square. Also in central London, Oxford Street and Regent Street always have beautiful decorations at Christmas. Thousands of people come to look at them.

Cards, trees and mistletoe. In 1846 the first Christmas cards began in Britain. That was five years after the first Christmas tree. Queen Victoria's husband, Prince Albert, brought this German tradition (he was German) to Britain. He and the Queen had a Christmas tree at Windsor Castle in 1841. A few years after, nearly every house in Britain had one.

Traditionally people decorate their trees on Christmas Eve - that's December 24th. They take down the decorations twelve days later, on Twelfth Night (January 5th).

An older tradition is Christmas mistletoe. People put a piece of this green plant with its white berries over a door. Mistletoe brings good luck, people say. Also, at Christmas British people kiss their friends and family under the mistletoe.

Carols. Before Christmas, groups of singers go from house to house. They collect money and sing traditional Christmas songs or carols. There are a lot of very popular British Christmas carols. Three famous ones are:

"Good King Wenceslas", "The Holly and The Ivy" and "We Three Kings".

Christmas Eve. British children don't open their presents on December 24th. Father Christmas brings their presents in the night. Then they open them on the morning of the 25th.

There's another name for Father Christmas in Britain - Santa Claus. That comes from the European name for him - Saint Nicholas. In the traditional story he lives at the North Pole. But now he lives in big shops in towns and cities all over Britain. Well, that's where children see him in November and December. Then on Christmas Eve he visits every house. He climbs down the chimney and leaves lots of presents. Some people leave something for him, too. A glass of wine and some biscuits, for example.



Christmas Day. In Britain the most important meal on December 25th is Christmas dinner. Nearly all Christmas food is traditional, but a lot of the traditions are not very old. For example, there were no turkeys in Britain before 1800. And even in the nineteenth century, goose was the traditional meat at Christmas. But not now. A twentieth-century British Christmas dinner is roast turkey with carrots, potatoes, peas, Brussels sprouts and gravy. There are sausages and bacon too. Then, after the turkey, there's Christmas pudding. You can read about that in the chapter on food.

Now here's a modern royal custom. On Christmas Day at 3.00 in the afternoon the Queen makes a speech on radio and TV. It's ten minutes long. In it she talks to the people of the United Kingdom and the Commonwealth.

Crackers are also usual at Christmas dinner. These came to Britain from China in the nineteenth century. Two people pull a cracker. Usually there's a small toy in the middle. Often there's a joke on a piece of paper, too. Most of the jokes in Christmas crackers are not very good.

Boxing Day. December 26th is Boxing Day. Traditionally boys from the shops in each town asked for money at Christmas. They went from house to house on December 26th and took boxes made of wood with them. At each house people gave them money. This was a Christmas present. So the name of December 26th doesn't come from the sport of boxing - it comes from the boys' wooden boxes. Now, Boxing Day is an extra holiday after Christmas Day.

Źródło: [link do en.islcollective.com](http://link.do.en.islcollective.com) (dostęp 20.02.2022)



Załącznik 3

I. Read the text and decide if the sentences below are true (T) or false (F).

1. The Christmas tree in London is given as a present from the people of France. **T / F**
2. The tradition of Christmas tree in Britain comes from Germany. **T / F**
3. In Britain people decorate the Christmas tree a week before Christmas.
T / F
4. People kiss each other under the mistletoe. **T / F**
5. Young people sing carols from house to house and collect sweets for that.
T / F
6. Children open their presents and gifts on 24th December. **T / F**
7. In Britain people leave something to drink and eat for Santa Claus.
T / F
8. For Christmas dinner on 25th December people usually eat a fish with vegetables. **T / F**
9. You can watch the Queen on TV in the evening on the 25th December.
T / F
10. Inside a Christmas cracker there is a joke or a small toy. **T / F**
11. The name of Boxing Day comes from the sport called boxing. **T / F**

Źródło: opracowanie własne

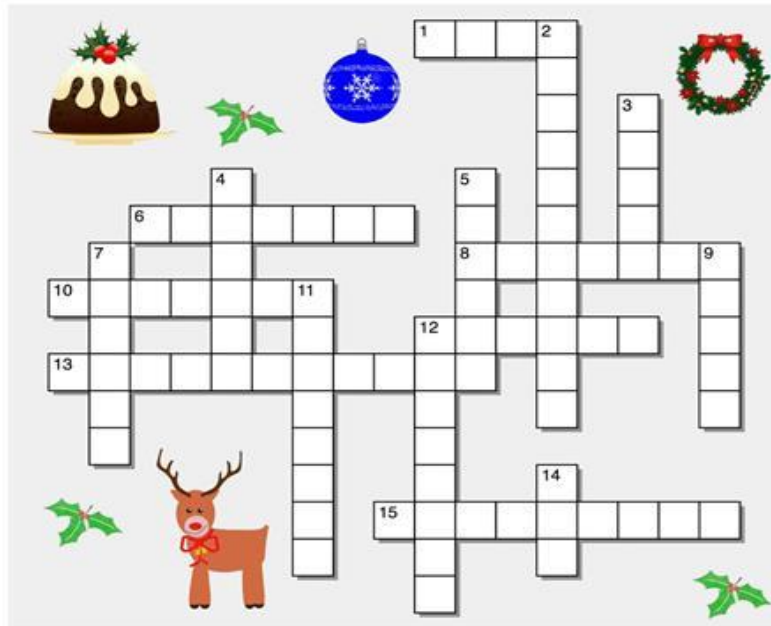


Załącznik 4

TEFLlessons.com

Christmas Crossword

Complete the crossword below and then compare with your partner.



Across

1. Cover presents with paper. (4)
6. Round objects which you hang on a Christmas tree. (7)
8. The reindeer with the red nose. (7)
10. You have a contest to see who can pull this harder and the winner gets the prize. (7)
12. Santa Claus uses this vehicle to deliver presents. (6)
13. You hang these around the Christmas tree. (5/6)
15. It's traditional to kiss somebody under this plant. (9)

Down

2. This is a popular Christmas dessert. (4/7)
3. You put this on top of the Christmas tree. (5)
4. This bird is eaten for Christmas dinner. (6)
5. Christmas songs sung by a choir. (6)
7. Holly and other plants arranged in a circle and hung on doors at Christmas. (6)
9. Plant with red berries used as a Christmas decoration. (5)
11. The animals that drive Santa's sleigh. (8)
12. You hang this over the fireplace for Santa to fill with gifts. (8)
14. One of Santa's little helpers. (3)

© 2020 TEFLlessons.com. All Rights Reserved.

iSLCollective Page 1 of 2

Ilustracja 13. Krzyżówka, źródło: [link do en.islcollective.com](http://link.do.en.islcollective.com) (dostęp 20.02.2022)



PODSUMOWANIE

W powyższej publikacji skupiono się na dwóch aspektach; jednym z nich było przedstawienie różnych sposobów rozwijania umiejętności czytania, a drugim było w jaki sposób można włączyć kulturę kraju nauczanego języka w lekcje języka obcego. Głównie skupiono się na istocie eksponowania uczniów na elementy kultury drugiego języka. Wiadomym jest, że rezultaty uczniów w nauce języka obcego są lepsze, kiedy ci sami uczniowie aspirują do integracji, w mniejszym lub większym stopniu, z obcą im kulturą. Zaprezentowane scenariusze lekcji z tekstami kulturowymi mają na celu poszerzyć wiedzę uczniów na temat krajów anglojęzycznych, a zarazem doskonalić różne umiejętności czytania. Lekcje te ukazywały też jak można integrować inne umiejętności, oprócz czytania, takie jak mówienie i pisanie. W ten sposób ukazane propozycje lekcji mogą mieć wiele korzyści dla uczniów, którzy oprócz czytania są zaangażowani w dyskusje czy pisanie krótkiego wypracowania.

Istotnym aspektem, o którym nauczyciel nie może zapomnieć, jest to, że istnieją różne źródła niosące treści kulturowe i powinny być użyte na lekcjach języka obcego. Nauczyciel może zachęcać swoich podopiecznych do szukania i pogłębiania swojej wiedzy poprzez materiały do czytania, filmy lub informacje w Internecie. Jeśli chodzi o dobór właściwego materiału na lekcje czytania należy wziąć pod uwagę poziom i zainteresowania uczniów, aby zwiększyć motywację. Nie tylko sam nauczyciel może wybierać materiały do lekcji, ale także uczniowie powinni mieć możliwość zaproponowania tematyki jaką chcieliby mieć podczas zajęć.

Proces nauczania aspektów kultury jest procesem bardzo złożonym, stąd też wymaga od osoby nauczającej, w tym przypadku nauczyciela języka angielskiego, uwrażliwienia na obcą kulturę. Uczeń zaś musi zdawać sobie sprawę, że kiedy chce nauczyć się języka docelowego musi go dobrze poznać i jego mieszkańców również. Należy pamiętać, że nawet jeśli ktoś opanuje znajomość języka w wysokim stopniu przy jednoczesnej nieznanomości kultury docelowej, to wiedza umiejętność ta może okazać się mało przydatna w bezpośrednich



kontaktach z rodzimymi użytkownikami języka. Błędy wynikające z różnic kulturowych mogłyby doprowadzić do licznych nieporozumień, a nawet urażenia kogoś uczuć czy wyznań religijnych. Nauczyciel powinien zwrócić szczególną uwagę na tematykę zajęć wkomponowanych w lekcje języka angielskiego. Należałoby prezentować zagadnienia nawiązujące do doświadczeń uczącego się i jego społeczno-kulturowych wzorców postrzegania. W nauczaniu interkulturowym niejednokrotnie wykorzystuje się teksty literackie i autentyczne, a nierzadko bezpośredniej komunikacji z *native speakerem*. Okazuje się, że te środki wpływają na poszerzenie wyobrażenia na obcą kulturę. Nieczęsto używane na lekcjach materiały dydaktyczne jak gazety, czasopisma czy reklamy posiadają de facto większą produktywność rozwijania kompetencji interkulturowej niż podręczniki do kursu.

Zaprezentowane w niniejszej publikacji scenariusze do wykorzystania mają na celu udowodnić, iż prezentowanie kultury anglojęzycznych krajów na lekcjach czytania jest cenne, ponieważ uczniowie dowiadują się o istnieniu innych tradycji, manier, zwyczajów, poglądów czy sposobów życia. W ten sposób będą mniej ograniczeni kulturowo.



BIBLIOGRAFIA Z UWZGLĘDNIENIEM NETOGRAFII

Alderson, J.C., 2000 Assessing reading. Cambridge, Cambridge University Press

Chia, H. 2001. 'Reading activities for effective top-down processing'. English Teaching forum 7/1. 21-24

Day, R. and Bamford, J. 2000. 'Reaching reluctant readers.' English teaching forum 4/5. 12-14

Urquart, A. H and weir, C. J., 1998. Reading in a second language: process, product and practice. London and New York, Addison Wesley Longman

Stoicheva, T. 1993. 'Rates of exchange'. In British Studies Now. Anthology Issues. 1995 The British Council. 32-36

Woodward, T. 2001. Planning lessons and courses. Cambridge, Cambridge University Press.

Griffith University, Queensland Australia

<https://www.futurelearn.com/info/courses/pte-success/0/steps/173200>

((dostęp 15.02.2022)

The University of North Carolina at Chapel Hill

(<https://learningcenter.unc.edu/tips-and-tools/skimming/>, dostęp: 16.02.2022)

Athar Khan (2019) w Reflecting Through Stages of Reading

(<https://www.toppr.com/bytes/stages-of-reading/>, dostęp 16.02.2022)

Rebecca Davies (2022) w Differentiate Teaching

(<https://www.differentiatedteaching.com/novel-unit-prereading-activities/>,

dostęp 17.02.2022)

José Manuel (2022) w EnglishPost (<https://englishpost.org/examples-of-while-reading-activities/>, dostęp 19.02.2022)

Rachel Roberts (2012) w Elt -resourceful (<https://elt-resourceful.com/tips-on-selecting-effective-authentic-reading-materials/>, dostęp 19.02.2022)

Acculturation and Its Effects on Language Learning (2017) w BrightHub Education

(<https://www.brighthubeducation.com/social-studies-help/76860-how-does-acculturation-affect-learning-and-meaning/>, dostęp 19.02.2022)



Emma Thomas w 12 Activities for Teaching ESL Students About British Culture (<https://www.fluentu.com/blog/educator-english/esl-british-culture/>, dostęp 20.02.2022)

Luca Lampariello <https://www.lucalampariello.com/intensive-vs-extensive-reading/>, dostęp 15.02.2022)

British Council (<https://www.teachingenglish.org.uk/article/top-down>, dostęp 13.02.2022).

Podstawa Programowa kształcenia ogólnego; Język obcy nowożytny.

<https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/2017/05/jezyk-obcy-nowozytny.-pp-z-komentarzem.-szkola-podstawowa-1.pdf>, dostęp 22.02.2022

Stefańska J. (2017) Program nauczania języka angielskiego IV – VIII

https://www.pearson.pl/fileadmin/poland/german/Dokumentacja/Programy/Program_nauczania_jezyka_angielskiego_dla_klas_IV-VIII.pdf, dostęp 22.02.2022

Piotrowska E., Szyber P. Program nauczania języka angielskiego dla klas IV-VIII.

https://downloads.macmillan.pl/strefaucznia/Program_nauczania_7-8_npp_2017.pdf, dostęp 22.02.2022



WYKAZ ILUSTRACJI

Ilustracja 1. Mapa Wielkiej Brytanii	24
Ilustracja 2. Uczniowie	30
Ilustracja 3. Szkoła.....	30
Ilustracja 4. System edukacji UK	31
Ilustracja 5. System edukacji UK	32
Ilustracja 6. Powitanie.....	35
Ilustracja 7. Bekanie	35
Ilustracja 8. Stanie w kolejce.....	36
Ilustracja 9. Mówienie głośno	36
Ilustracja 10. Plucie	37
Ilustracja 11. Poklepywanie	37
Ilustracja 12. Przytulanie.....	37
Ilustracja 13. Krzyżówka.....	46